

BÍRÓ BERTALAN:

PÁPA A BIRODALMI TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT

Egész Európa nyugtalan és lázas volt. Mindenfelé szorgalmasan olvasgatták Pál apostol ama leveleit — különösen a tesszalónikaiakhoz írt második levelét —, amelyek a világvégi egyházüldözésekről s a Gonoszság Emberének, a Kárhozat Fiának eljöveteléről szólnak. Pictaviumban, a nyugati végeken Hilarius külön könyvet írt a római Császárról, melyet így kezd: „Nincs most itt a hallgatás ideje, hanem a beszédé, hiszen Krisztus itt áll az ajtóban, mert már köztünk jár az Antikrisztus!“ Pedig ez a Császár, Constantius, nagyon nyájas ember. Sokszor, sőt túl sokszor is hangoztatja, hogy ő is keresztény! Igaz, hogy ugyanakkor az újpogányság közül szedi elő bizalmasait s a gerinces, hithű férfiakat eltétei láb alól.

A nagy keresztény tömegeknek azonban nem kellett az újpogányság, amelyet keresztény címkével árusítottak, de amely velejéig pogány volt: az ariánizmus. „Irtóztak tőle, mint a mérgekgígyótól“ — írja a Nagy Üldözött, az újpogányság rettegett ellenfele, Athanáz, az alexandriai püspök. Bár valóságos koreszme volt a hangos propoganda miatt, mégis csak kis réteget tudott megejteni: a hatalmi konkok s az új lehetőségek szimatolót.

Akkor tért vissza Athanáz immár második száműzetéséből, melyet előbb a ködös és rideg Trierben, majd róma éber császári garnizónjának felügyelete alatt szenvedett végig, sokezer mérföldnyire napfényes, derűs hazájától, Alexandriától. Mikor pedig hazatért soknak útjában volt megint. Akik terveiknek egyetlen gátlóját a katólikus Egyházban voltak kénytelenek felismerni. Sardiciában (Szófiában) mindjárt össze is ültek, hogyan kellene ismét és most már végérvényesen eltenni az útból kora vallási géniuszt, Athanázt. Éppen kereken 1600 ével ezelőtt — 343 késő őszén.

Itt azonban semmire sem mentek s Európa akkori egyetlen Ura és Vezére, a Császár mindenképpen vallásilag is tönkre akarta tenni gyűlölt ellenfelét, credményt akart mindenképpen. A megrágalmazás és a szennyes vádak egész özönét terjesztették szerte a Birodalom ügynökei. Azt is mondták, ő szította a politikai gyűlöletet a két hatalmi társ, Constans és Constantius közt. A milánói császári palotába hivatta össze a zsinatot, mert saját fülével is akarta hallani, hogyan fogják kárhozatni Athanázt és ami ezzel járt: mikép fogadják el az újpogányságot, amely Jézust nem Istennek tartotta, hanem csak egynek a többi zsidó rabbik közül...

Lucifer, a heves és vérmes cagliari püspök nyíltan jelentette, hogy e császári kívánság minden egyházi törvénnyel ellenkezik. Constantius, a császár dőlyfösen vetette oda:

— Az lesz az Egyház törvénye, amit én akarok!

És a Császár, Európa egyetlen Ura és Vezére, a legcélravezetőbb megoldást vette elő: Lucifer püspököt a világ háta mögé száműzte, valahová az eufráteszi ingoványok sárkalyibái közé. Dénes milánói püspököt is egy kappadóciai internálótáborba záratta. Hilarius római diakonust meg ott a helyszínen véresre korbácsoltatta. A megijedt püspökök megszeppent része aztán aláírta a császári kívánságot.

Hátra volt még a Pápa, az ősz és aszkéta aggastyán, Liberius. Itt már nem megy semmire a durva katonamódszerekkel, tudta jól a császár. Elküldte hozzá Euszebiosz eunuchot, hogy akár aranyos ajándékokkal, akár drasztikusan vegye vagy kényszerítse a pápát, hogy fogadja el magas császári kívánságát: Athanáz kárhoztatását és az újpogányság elveinek s módszereinek egyházi szentesítését annál is inkább, mert korezmék azok, hiszen szinte az egész Európa elfogadta s azok szerint gondolkodik már. „Az egész földkerekség felyögött: és csodálkozva vette észre, hogy immár teljesen ariánus“ — így írta ezekről az évekről később maga Jeromos is. Különben nem is lehet más választás, mert a Birodalom hatalmi gépezete minden nyílt ellenállást úgy is könyörtelenül eltípor. Jó lesz, ha ezt a Pápa megjegyzi magának!

A Pápa mégis megvetéssel utasította vissza az eunuch kínálkozásait: ajándékostul kidobatta. Az aggastyán Pápát erre letartóztatták és a Császár elé hurcolták. A világ lelki Vezérét Európa egyetlen politikai Vezére elé. Milánóban ült össze a Birodalom Törvényszéke, a Császár maga elnökölt azon 355-ben. Az egykori törvényszéki irnok gyorsírással jegyezte le a híres kihallgatást, amelyet Theodorétosz történetíró vigyázva megőrzött.

Ódon könyvtárban halkan sorakoznak az Egyház véres históriáinak lapjai és poros fóliánsok fakult írásai között áhítattal keresgél az emlékezés. Mi a mai kor vérrel és vésszel vemhes napjaiban azért írjuk itt le s másoljuk ki onnan e híres kihallgatást, hadd lángoljon és izmosodjon bennünk a hit, hiszen ezek a korok s emberek, módszerek és eszközök azóta sokszor megismétlődtek...

Constantius, a császár így kezdte:

— Magad is keresztény vagy és birodalmi Fővárosunk püspöke. Épp ezért fontosnak tartanók — ezért is idéztünk Téged ide — hogy mondd fel Te a közösséget azzal a szörnyen gögös Athanázzal. Hiszen az egész földkerekség azon a véleményen van, hogy ez volna az igazi jöteit. Különben is egy zsinat azt már egyhangúlag el is határozta, hogy Athanáz az egyházi közösségen kívülálló embernek kell tekinteni.

Liberius, az aszkéta Pápa a sokat látott aggastyánok nyugalmával így felelt:

— Felség, az egyházi ítéleteknek mindig gondos igazságossággal kell létrejönniök. Ha tehát Felséged erre gondolt, akkor helyesen tenné, hogy gyűlést hívna össze. Ha majd azután ez a gyűlés Athanáz elítélésre méltónak találja, akkor az egyházi peres eljárások szabályai

szerint ellene ítéletet lehet hozni. Az azonban sohasem tűrhető, hogy valakit elítéljünk olyan miatt, amire rá sem szolgált.

— Csakhogy immár az egész földkerekség ítéletet mondott az ő istentelen tettei fölött. Athanáz azonban kajánul az egész világ arcába nevet!

— Felség, ne feledd, hogy egyik sem volt szemtanúja a vádának azok közül, akik annakidején aláírták a kárhoztató ítéletet. Csak színleg tették azt, gyávaságból és Előtted való — meghunyászkodásból!

— Mi az, hogy színből, gyávaságból, meghunyászkodásból?

— Mindazok, akik nem szerették az Isten iránt való tiszteletet, a Te megvesztegetéseidet előnyben részesítették. Így aztán minden peres eljárás nélkül elítéltek egy férfiút, akit pedig szemükkel sohasem láttak. Keresztények közt ilyesféle nem fordul elő!

— A tíruszi zsinaton azonban ő személyesen is ott volt s elítélték és a földkerekség összes püspökei erre való hivatkozással mondták ki verdiktjüket.

— Tévedsz, Felség. Ezt az embert sohasem ítélték el személyes jelenlétekor. Azok pedig, akik ott összegyűltek, akkor hoztak ítéletet, amikor Athanáz már rég elhagyta a Törvényszéket.

Euszebiosz, a kövér eunuch erre közbeszólt:

— A tíruszi zsinaton mégis bebizonyították, hogy ő eltért a katolikus hittől.

Liberius, a Pápa figyelemre sem méltatta az eunuch személyét és változatlanul a Császárnak magyarázott:

— Mindössze öt püspök mondta ezt az ítéletet. Ezek is azok voltak, akik Athanázzal együtt Mareotiszba vitorláztak. Tíruszból útnakindították őket, hogy ott ellene vádanyagot gyűjtsenek. Ezek közül a kiküldöttek közül kettő már meghalt: Theogoniosz és Theodór. A másik három még életben van: Marisz, Valens és Ursacius. E három kiküldöttől Sardiában (Szófiában) kezességet követeltek a rájuk bízott feladatra vonatkozólag. Erre ők egy iratot nyujtottak be az egyetemes zsinathoz, amelyben bocsánatot kértek amiatt a rágalmazó irat miatt, amelyet ők Mareotiszban egyoldalúan készítettek. Ezt a kérvényüket Mi gondos őrizetben tartjuk. Nos, Felség, a két párt közül melyikkel tartjuk fenn a közösséget? Azzal-e, amelyik előbb Athanáz elítélte, később pedig tőle bocsánatot kért? Vagy pedig azzal-e, amelyik még ezek után legutóbb is az ő elítélését mondta ki?

Epiktétosz ariánus püspök közbeszólt:

— Ó, császári Felség, Liberius most a nagy szóáradatot nem a hitért vagy az egyházi jogrendszerért mondta el ám! Pusztán azért, hogy hazatérve eldicsekedhessék Róma szenátorai előtt, hogy agyon-disputálta magát a Császárt is.

Erre a Császár így szólt Liberiushoz:

— Hát vajjon a földkerekségnek hányadrésze a Tiéd, hogy csakis Te egyedül merészelsz konokul kitartani amellet az elvetemült ember mellett és így a Birodalom nyugalmát, sőt az egész földkerekség békéjét is megzavarod?

— No és ha csakis én magam állnék mellette — a hit ügye által nem lenne gyengébb! Hiszen az ószövetségben is csupán három férfiú akad, aki szembezárt még a királyi parancsal is!

Euszebiosz, az eunuch így horkant fel erre:

— Úgy? Tehát te a mi Császárukat Nabukodonozorhoz hasonlítod?

—Egyáltalán nem! Am Őfelsége ezzel az ő elfogult állásfoglalásával egészen felületesen olyan férfiút akar elítélni, akin még Mi sem mondtunk ítéletet. Én is teljesen azon a nézeten vagyok, hogy ebben az ügyben valaminek kellene már történnie. Mégpedig annak, hogy legközelebb egy könnyen érthető és alapos emlékiratot kell készíteni, hogy a niceai hitvallást erőeljesebben lehessen védelmezni. Közben azonban püspöktársainkat vissza kellene hívni a számkivetésből és püspöki székeikbe vissza kellene iktatni. Ha azután másodszor is kitűnik, hogy ama férfiak, akik most ily zavarokat okoznak az Egyházban, valóban egyetértenek az apostoli hittel, mindannyiunknak Alexandriában kellene összegyűlnünk, ahol mind a vádlót, mind a vádló jelen volna összes ügyvívőkkel együtt. Ott aztán arról egyöntetűen kellene vélekednünk.

Epiktétosz így szólt bele az ajánlatba:

— Csakhogy a Birodalom egész közlekedési apparátusa sem elég arra, hogy a püspököknek ezzel az odaáramlásával megbirkózzék!

— A Egyház nem szorul sem az államra, sem annak közlekedési apparátusaira — mondta a Pápa. — Az egyes egyházmegyék mindig elő tudnak teremteni maguk is annyi összeget, hogy saját püspöküket akár egészen a tengerpartig szállíthassák.

— Ami egyszerismindenkorra jogerősen el van intézve, azon nem lehet újból vitázni — kezdte előlről a Császár. A legtöbb püspök egyszer már leadta szavazatát. Emellett kell maradni! Te pedig, mint annak a gazembernek barátja, egyedül mégis szembeszállsz.

— Felsőg, azt Mi még sohasem hallottuk, hogy valamelyik bíró a vádlottat annak távollétében gazembernek nevezte volna, hogy ezzel magánbosszúját töltsse ki.

— Csakhogy az az ember valamennyiünket kigúnyol! Engem azonban személy szerint a leginkább! Nemcsak az én idősebbik bátyámnak a bukása szolgált neki nagy öröme, hanem boldog emlékeztető Constant is ellenséges érzületre uszította ellenem. Ugyanakkor azzal is kísérletezett, vajjon meddig tűröm el az én végtelen türelmemmel ennek a felbujtogatott testvéremnek, meg ennek a tulajdonképeni heccelőnek a kötekedéseit.

Addig nem nyugszom, amíg ez a vérszopó el nem tűnik az Egyház színpadáról!

— Csak aztán ezt a Te bosszúszomjadat ne a püspökök segítségével elégtésd ki, Felsőg! Mert a papság kezének tisztának kell maradnia a szent dolgokra. Épp azért még egyszer ismétlem: Add ki a rendeletet, hogy térjenek vissza a száműzött püspökök székvárosukba, ha neked is úgy tetszik. Ha aztán az sül ki, hogy ők az egyedül igaz

niceai hitvallás mai védelmezőjével egyetértenek, akkor egy meghatározott városba hívasd őket össze, hogy biztosíttassék a világ békessége. Soha sincs szükség azonban arra, hogy megbélyegezzünk olyan férfiút, aki semmi bűntényt nem követett el.

— Most mindössze erről van szó — foglalta össze a Császár. — Téged visszaküldelek Rómába, de csakis akkor, ha Te önként felveszed a kapcsolatot a többi (ariánus) egyházakkal. Tehát a hön óhajtott béke kedvéért fogd ezt és írd alá — aztán térj vissza Rómába!

— Római testvéreimtől én már elbúcsúztam. Fölöttem pedig sokkal magasabban állnak az Egyház törvényei, mint az a kedvezmény, hogy én Rómában lakjam.

— Tehát mégsem írod alá? — horkant fel a Császár. — Háromnapi gondolkodási időt adok Neked. Ha igent mondasz és aláírást adod, akkor visszatérhetsz Rómába. Ha azonban nem mondasz — akkor gondolkodhatsz majd, hogy a világ melyik részébe szállítatlak!

— Háromnapi gondolkodási idő sem változtatja meg elhatározásomat. Vitess tehát engem oda, ahová akarsz!...

Két nap múlva újból megkérdezték az aggastyán Főpapot s mivel megmaradt elhatározása mellett s nem fogadta el az újpogányságot, a Császár megparancsolta, hogy Beroiába, egy szurtos trák faluba, a Balkán legkopárabb vidékére száműzzék a Pápát.

Liberius elhagyta a Birodalmi Törvényszék díszes márványtermét. A Császár 500 aranyat küldött neki útiköltségül. Liberius, a Pápa azonban így szólt a küldöncéhez:

— Fogd az egészet és vidd csak vissza a Császárnak. Neki úgysis sok zsoldra van szüksége a katonái számára!

Aztán a Császárné is ugyanennyi aranyat küldött a Pápának. Liberius ennek is ezt üzenté:

— Ezt is add vissza a Császárnak, neki van szüksége arra, amikor csapatai kivonulnak. Ha azonban a Császár ezt nem tartja fontosnak, adjátok inkább Auxentiusnak és Epiktétosznak — akik szeretik az ilyesmit!

Mivel a császári felségektől semmi pénzt nem volt hajlandó elfogadni, ismét Euszebioszt, a hájas eunuchot küldték hozzá nagyobb összeggel. Liberius azonban neki is ezt üzenté:

— Te az egész földkerekség templomait kiraboltad már s most, mint templomrabló, alamizsnát akarsz abból a lábam elé dobni? Tarkardj előlem s előbb keresztény légy!

És anélkül, hogy a Pápa bármit is elfogadott volna, harmadnap múlva letartóztatták és erős készültséggel számkivetésbe hurcolták.

Azó: a hány főpap, püspök, pap és pápa járt Liberius útján s fog is még járni egészen a világ végezetéig..